

Sygn. akt I Ns 661/15

POSTANOWIENIE

Dnia 12 lipca 2016 roku

Sąd Rejonowy w Wieluniu I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSR Magdalena Kościarz

Protokolant: asystent sędziego Magdalena Sola – Duda

po rozpoznaniu w dniu 28 czerwca 2016 roku w Wieluniu

na rozprawie

sprawy z wniosku Rejonowego Banku Spółdzielczego w L.

z udziałem J. R. (1), W. R., A. R., M. K., K. P., I. P. K. (1), P. K. (2), K. R., J. K. (1)

o stwierdzenie nabycia spadku

postanawia:

1. zatwierdzić uchylenie się przez uczestniczkę postępowania J. R. (1) w dniu 09 września 2015 roku przed Sądem Rejonowym w Wieluniu I Wydział Cywilny w sprawie o sygn. akt I Ns 1323/15 od skutków prawnych nie złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po J. R. (2), zmarłym dnia 28 lipca 2014 roku,
2. oddalić wnioski uczestników postępowania W. R., A. R. i M. K. o zatwierdzenie oświadczeń o uchyleniu się od skutków prawnych nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po spadkodawcy J. R. (2), zmarłym dnia 28 lipca 2014 roku, złożone w dniu 08 lutego 2016 roku przed Sądem Rejonowym w Wieluniu I Wydział Cywilny w sprawach o sygn. akt I Ns 167/16, I Ns 168/16 i I Ns 166/16,
3. stwierdzić, że spadek po **J. R. (2)**, synu B. i P., zmarłym dnia 28 lipca 2014 roku w S., a ostatnio stale zamieszkałym w W., nabyły wprost i z mocy ustawy dzieci spadkodawcy W. R., A. R. i M. K. z domu R. po 1/3 (jednej trzeciej) części całości spadku każde z nich,
4. przyznać adwokatowi K. K. kwotę 73,80 zł (siedemdziesiąt trzy złote 80/100), w tym VAT w kwocie 13,80 zł (trzydzieści złotych 80/100) tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej uczestniczkce postępowania J. R. (1) z urzędu i nakazać wypłacić ją ze Skarbu Państwa - Sąd Rejonowy w Wieluniu,
5. nakazać pobrać od wnioskodawcy Rejonowego Banku Spółdzielczego w L. na rzecz Skarbu Państwa – Sąd Rejonowy w Wieluniu kwotę 73,80 zł (siedemdziesiąt trzy złote 80/100) tytułem nieuiszczonych kosztów postępowania
6. oddalić wniosek o zasądzenie od uczestników postępowania na rzecz wnioskodawcy zwrotu kosztów postępowania i ustalić, że każdy z zainteresowanych ponosi koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie w kwotach dotychczas przez siebie wydatkowanych

Sygn. akt I Ns 661/15

UZASADNIENIE

Wnioskodawca Rejonowy Bank Spółdzielczy w L., wystąpił o stwierdzenie, że spadek po J. R. (2), zmarłym dnia 28 lipca 2014 roku, nabyła na podstawie ustawy żona spadkodawcy J. R. (1) w całości. Wnioskodawca wniósł także o zasądzenie od uczestnika postępowania kosztów postępowania według norm przepisanych.

Uczestnicy postępowania: J. R. (1), W. R., A. R., M. K., K. P., I. K., P. K. (2) oraz małoletni J. K. (1) i K. R., reprezentowani przez przedstawicieli ustawowych wnieśli o oddalenie wniosku i odrzucenie spadku po zmarłym J. R. (2). Na rozprawie w dniu 15 czerwca 2015 roku M. K., W. R., J. R. (1) i A. R. złożyli oświadczenia spadkowe i odrzucili spadek po J. R. (2). Następnie, pismami z dnia 22 czerwca 2015 roku M. K., W. R. i A. R. wystąpili z wnioskiem o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po zmarłym mężu i ojcu, podnosząc, iż nie mieli świadomości co do stanu majątku spadkowego, a o istnieniu długów dowiedzieli się dopiero z chwilą doręczenia im wniosku o stwierdzenie nabycia spadku, jak również nie mieli wiedzy co do konieczności i terminu złożenia oświadczenia spadkowego (k. 43-44, 48-49, k. 52-53, 58-59).

Nadto, uczestniczki postępowania J. R. (1) i A. R. wystąpiły o zwolnienie z kosztów sądowych w całości oraz ustanowienie dla nich pełnomocnika z urzędu.

Postanowieniem z dnia 01 lipca 2015 roku, referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym w Wieluniu I Wydział Cywilny w sprawie o sygn. akt I Ns 661/15 zwolnił uczestniczki J. R. (1) i A. R. z kosztów sądowych w całości, ustanowił dla uczestniczki J. R. (1) adwokata z urzędu i oddalił wniosek o ustanowienie adwokata z urzędu dla uczestniczki postępowania A. R. (k. 69, 70-70v).

Pismem z dnia 28 lipca 2015 roku (data wpływu) pełnomocnik uczestniczki J. R. (1) wniósł o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku i przyjęcie od uczestniczki oświadczenia o odrzuceniu spadku po zmarłym J. R. (2) (k. 103).

Sąd Rejonowy ustalił, co następuje:

J. R. (2) zmarł dnia 28 lipca w 2014 roku w S., a ostatnio przed śmiercią stale zamieszkiwał w W.. W chwili śmierci pozostawił po sobie żonę J. R. (1) oraz troje dzieci: W. R., M. K. z domu R. i A. R.. Spadkodawca nie pozostawił testamentu, a w skład spadku nie wchodziło gospodarstwo rolne. Do tej pory, nikt nie zrzekał się dziedziczenia, nie składał oświadczeń o przyjęciu bądź o odrzuceniu spadku po J. R. (2), ani też nie był uznany za niegodnego dziedziczenia.

(dowód: zapewnienie spadkowe i zeznania uczestniczki postępowania J. R. (1) nagranie z dnia 22 maja 2015r. płyta k. 26 minuta 00:03:15 do minuta 00:11:25, k. 34v, 105v, 284v, częściowo z zeznania uczestników postępowania: W. R., A. R. i M. K. nagranie z dnia 15 czerwca 2015r., płyta k. 36 minuta 00:03:27 do minuta 00:04:45, k. 284v-285; odpis skrócony aktu zgonu k. 4, odpis skrócony aktu urodzenia A. R. k. 184c, odpis skrócony aktów małżeństwa: M. K. k. 45, W. R. k. 184a, J. R. (1) k. 184b)

Na rozprawie w dniu 15 czerwca 2015 roku, uczestnicy postępowania W. R., J. R. (1), M. K. i A. R. złożyli oświadczenia o odrzuceniu spadku po J. R. (2).

(dowód: protokoły k. 2-5 w załączonych aktach o sygn. I Ns 859-862/15)

Na rozprawie w dniu 09 września 2015 roku, uczestniczka J. R. (1) wniosła o uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po J. R. (2) złożonego przed Sądem Rejonowym w Wieluniu I Wydział Cywilny w dniu 15 czerwca 2015 roku i odrzuciła spadek po zmarłym mężu. Tego samego dnia, przed Sądem Rejonowym w Wieluniu I Wydział Cywilny, oświadczenie o odrzuceniu spadku po J. R. (2) złożyła jego wnuczka K. P., córka M. K..

(dowód: odpis skrócony aktu małżeństwa K. P. k. 46; protokoły k. 2-3 w załączonych aktach o sygn. I Ns 1323- (...))

Następnie, na rozprawie w dniu 08 lutego 2016 roku, oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po J. R. (2) złożonych przed Sądem Rejonowym w Wieluniu I Wydział Cywilny w dniu 15 czerwca 2015 roku oraz o odrzuceniu spadku po zmarłym złożyli uczestnicy postępowania: M. K.,

W. R. i A. R., która działając, jako przedstawiciel ustawowy małoletniego syna K. R., także w jego imieniu, odrzuciła spadek po dziadku J. R. (2).

(dowód: odpis skrócony aktu urodzenia K. R. k. 57; protokoły k. 2-5 w załączonych aktach o sygn. I Ns 166-169/15)

Z kolei, na rozprawie w dniu 22 lutego 2016 roku oświadczenia o odrzuceniu spadku po dziadku J. R. (2) złożyły uczestniczki postępowania I. K. i P. K. (2), która następnie na rozprawie w dniu 20 kwietnia 2016 roku, złożyła także oświadczenie o odrzuceniu spadku po J. R. (2) w imieniu swojej małoletniej córki J. K. (1).

(dowód: odpis skrócony aktu urodzenia I. K. k. 47, odpis skrócony aktu małżeństwa P. K. (2) k. 50, protokoły k. 2-3 w załączonych aktach o sygn. I Ns 270-271/16 i protokół k. 2 w załączonych aktach o sygn. I Ns 566/16)

Do śmierci J. R. (2) mieszkał w W. na osiedlu (...) razem z żoną J. R. (1) oraz najmłodszą córką A. R.. Syn W. R. z rodziną mieszkał w W. na osiedlu (...), a córka M. K. ze swoją rodziną w W. na ul. (...). Między rodzeństwem panowały dobre relacje. Syn W. i córka M. utrzymywali stały kontakt ze swoimi rodzicami, których odwiedzali raz z tygodniu. Z kolei, rodzice także bywali u swoich dzieci i wnuków. Stosunki rodzinne układały się prawidłowo. W rodzinie R. nie było konfliktów. Rodzice rozmawiali ze swoimi dziećmi o tym co się u nich dzieje, interesowali się ich sprawami, jak i sprawami wnuków, dzielili się z nimi swoimi problemami, w tym finansowymi, choć nie chcąc obarczać dzieci tymi kłopotami nie wdawali się w szczegóły, co do swojego stanu majątkowego. Natomiast, sytuacja materialna J. R. (1) i J. R. (2) nie była najlepsza, brakowało bowiem pieniędzy na podstawowe potrzeby np. opłaty za mieszkanie, zakup leków. W tej sytuacji małżonkowie zaciągali kredyty, aż w rezultacie wpadli w spiralę długów. Dzieci spadkodawcy wiedziały, że rodzice posiadają kredyty.

(dowód: zapewnienie spadkowe i zeznania uczestniczki postępowania J. R. (1) nagranie z dnia 22 maja 2015r. płyta k. 26 minuta 00:03:15 do minuta 00:11:25, k. 34v, 105v, 284v, częściowo z zeznania uczestników postępowania: W. R., A. R. i M. K. nagranie z dnia 15 czerwca 2015r., płyta k. 36 minuta 00:03:27 do minuta 00:04:45, k. 284v-285)

Uczestnicy postępowania J. R. (1), W. R., A. R. i M. K. od razu dowiedzieli się o śmierci męża i ojca, który zmarł w szpitalu w S., gdzie był odwiedzany przez swoich bliskich przed śmiercią. Uczestnicy postępowania tj. jego żona J. R. (1), dzieci W. R., A. R. i M. K. oraz wnuki brali udział w pogrzebie spadkodawcy. W ciągu pierwszych sześciu miesięcy po śmierci J. R. (2) uczestnicy W. R., A. R. i M. K. nie składali oświadczeń o przyjęciu, bądź o odrzuceniu spadku, choć nie wystąpiły żadne przeszkody, które mogłyby im to uniemożliwić. Zgodnie wskazali, iż złożyli oświadczenia o odrzuceniu spadku dopiero w chwili, gdy dowiedzieli się o wniesieniu przedmiotowej sprawy o stwierdzenie nabycia spadku do tutejszego Sądu, z której wynikało, że zmarły J. R. (2) pozostawił po sobie długi. Natomiast uczestniczka A. R. wskazywała, iż uważała, że może złożyć stosowne oświadczenie w ciągu roku od chwili śmierci spadkodawcy, a nadto nie złożyła go także z uwagi na problemy osobiste i zdrowotne.

(dowód: zapewnienie spadkowe i zeznania uczestniczki postępowania J. R. (1) nagranie z dnia 22 maja 2015r. płyta k. 26 minuta 00:03:15 do minuta 00:11:25, k. 34v, 105v, 284v, częściowo z zeznania uczestników postępowania: W. R., A. R. i M. K. nagranie z dnia 15 czerwca 2015r., płyta k. 36 minuta 00:03:27 do minuta 00:04:45, k. 284v-285)

Uczestniczka postępowania J. R. (1) podkreśliła, iż nie złożyła oświadczenia o odrzuceniu spadku po zmarłym mężu, z uwagi na swój stan zdrowia oraz chorobę i śmierć męża. Przeżyła bowiem udar mózgu, potwierdzony badaniem TK głowy, podczas pobytu w SPZOZ w W. w dniach 27 stycznia – 05 lutego 2013 roku. J. R. (1) była kilkakrotnie hospitalizowana. Stwierdzono u niej poudarowe uszkodzenie mózgu, niewydolność miażdżycową naczyń mózgu oraz rozpoznano zaburzenia depresyjno-lękowe na podłożu organicznym. Uszkodzenie organiczne ośrodkowego układu nerwowego o obrazie organicznych zaburzeń poznawczych i osobowości u J. R. (1) skutkowało obniżeniem funkcji poznawczych, upośledzeniem myślenia przyczynowo – skutkowego, przewidywania, wnioskowania, obniżeniem krytycyzmu, skutkiem czego nie była ona w stanie świadomie i swobodnie złożyć oświadczenia spadkowego po zmarłym mężu J. R. (2), zarówno w dacie otwarcia spadku, jak i w ciągu kolejnych 6 miesięcy, gdyż znajdowała się

w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Z uwagi na swój stan zdrowia, który uniemożliwia jej samodzielną egzystencję, w chwili obecnej, J. R. (1) wymaga pomocy osób trzecich.

(dowód: dokumentacja lekarska k. 60, 109, 111-115, orzeczenie lekarza orzecznika ZUS k. 116, opinia biegłego sądowego J. K. (2) k. 199-202, 247, 272v-273)

Ustalając powyższy stan faktyczny Sąd oparł się głównie na dowodach z zeznań uczestników postępowania złożonych na rozprawie w dniu 28 czerwca 2016 roku, które są spójne i wzajemnie sobie nie zaprzeczają oraz załączonych przez zainteresowanych dokumentach, które zostały sporządzone przez uprawnione do tego organy, a których treści i autentyczności nikt z zainteresowanych nie zakwestionował, jak również na opinii biegłego sądowego psychiatry J. K. (2). Uczestnicy postępowania zgodnie twierdzili, iż wiedzieli o problemach finansowych swoich rodziców oraz o tym, że zaciągnęli kredyty, jednak nie dopytywali o szczegóły, nie interesowali się tymi problemami. Sąd uznał także za wiarygodne sporządzone przez biegłego sądowego psychiatrę J. K. (2) opinie pisemne i ustną, albowiem są one jasne, wewnątrznie niesprzeczne oraz naukowo i logicznie uzasadnione. Sąd nie dostrzegł żadnych ważnych powodów, które zmuszałyby do dopuszczenia dowodu z opinii innego biegłego. Nadto opinie te nie zostały skutecznie zakwestionowane przez zainteresowanych. Biegła udzieliła precyzyjnych odpowiedzi na zadane jej pytania, a przeprowadzone postępowanie dowodowe nie zdołało podważyć fachowości sporządzenia opinii i wniosków w nich zawartych.

Przy ustalaniu stanu faktycznego Sąd pominął zeznania wnuków spadkodawcy P. K. (2), K. P. oraz I. K., których zeznania nie wniosły nic do sprawy, gdyż uczestniczki postępowania nie posiadały żadnej wiedzy na temat sytuacji majątkowej swoich dziadków, w tym w szczególności zaciągniętych przez nich kredytów.

Sąd Rejonowy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy wskazać, iż stosownie do treści art. 1025 k.c. z wnioskiem o stwierdzenie nabycia spadku może wystąpić każda osoba, która ma interes prawny w uzyskaniu stwierdzenia nabycia spadku przez określone osoby. Krąg osób uprawnionych do wszczęcia postępowania ustawa zakreśla stosunkowo szeroko, gdyż osobą taką będzie każdy, kto ma interes w powstaniu skutków prawnych związanych z wydaniem postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po określonym spadkodawcy przez osoby wymienione w orzeczeniu sądu. Termin „interes” należy interpretować stosunkowo szeroko. Nie zawsze musi to być interes prawny, chodzi, bowiem o jakikolwiek interes, o charakterze osobistym czy majątkowym. Interes prawny pełni w tym wypadku funkcję legitymacji, a ściśle uprawnienia do wszczęcia postępowania o stwierdzenie nabycia spadku. Chodzi przy tym o obiektywny interes prawny, czyli obiektywną potrzebę wszczęcia postępowania (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2009 r., IV CSK 361/08, LEX nr 527248).

Mając na uwadze powyższe, nie budzi wątpliwości Sądu, iż wnioskodawca Rejonowy Bank Spółdzielczy w L., ma interes prawny w prowadzeniu przedmiotowej sprawy i ustaleniu kręgu spadkobierców zmarłego dłużnika. Wierzyciel bowiem, aby skutecznie domagać się zaspokojenia swojej wierzytelności, winien uzyskać stwierdzenie nabycia spadku przez spadkobierców dłużnika, którzy w następstwie przyjęcia spadku, wstąpią w prawa i obowiązki zmarłego, a tym samym staną się zobowiązanymi z tytułu wchodzących w skład spadku długów spadkowych.

Kodeks cywilny zna dwa tytuły dziedziczenia: ustawę (ustawodawca określa, jakie więzi pociągają za sobą powołanie do dziedziczenia) i testament (czynnikiem przesądzającym o powołaniu do dziedziczenia jest wówczas wola spadkodawcy). Tym samym w prawie polskim powołanie do spadku wynika z ustawy albo z testamentu (art. 926 § 1 k.c.). Wskazane tu alternatywnie dwa źródła powołania do spadku – ustawa i testament, mają w naszym systemie prawnym charakter wyłączny, ponieważ poza nimi nie ma innych możliwości powołania do spadku. Powołanie wynikające z ustawy wymieniono przy tym na pierwszym miejscu, głównie ze względu na jego większe znaczenie społeczno-gospodarcze i przewagę w praktyce, aczkolwiek dziedziczenie ustawowe zachodzi tylko o tyle, o ile w danym wypadku nie doszło do dziedziczenia testamentowego. Jak bowiem stanowi art. 926 § 2 k.c., dziedziczenie ustawowe co do całości spadku następuje tylko wtedy, gdy spadkodawca nie powołał spadkobiercy, albo gdy żadna z osób, które powołał, nie chce lub nie może być spadkobiercą. W prawie polskim, podobnie jak w ogromnej większości systemów

prawnych, dziedziczenie jest sposobem nabycia praw i obowiązków majątkowych na zasadach następstwa pod tytułem ogólnym czyli sukcesji uniwersalnej. Prawa i obowiązki majątkowe należące do spadku przechodzą bezpośrednio na spadkobiercę (spadkobierców) jako całość (successio in universitatem) (por. Prawo spadkowe, System Prawa Prywatnego tom 10, red. dr hab. B. K., rok wydania: 2009, Wydawnictwo: C.H. B., Wydanie: 1).

Pamiętać przy tym jeszcze należy, iż zgodnie z treścią art. LI przepisów wprowadzających kodeks cywilny z dnia 23 kwietnia 1964 roku (Dz.U. nr 16, poz. 94) do spraw spadkowych stosuje się prawo obowiązujące w chwili śmierci spadkodawcy, o ile przepisy szczególne nie stanowią inaczej. Tak, więc prawem właściwym dla spadku są przepisy obowiązujące w chwili śmierci spadkodawcy. Jeśli w tym czasie istniały ograniczenia związane z nabywaniem gospodarstwa rolnego poprzez spadkobranie, Sąd, wydając postanowienie o nabyciu spadku, jest obowiązany je uwzględnić (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 sierpnia 2009 roku, IV CSK 146/09, Wspólnota (...)).

Przenosząc powyższe rozważania w realia przedmiotowej sprawy, stwierdzić na wstępie należy, iż spadkodawca J. R. (2) nie pozostawił testamentu. W tej sytuacji stwierdzenie nabycia spadku następuje na podstawie przepisów ustawy, które określają kolejność dziedziczenia oraz wielkość udziałów poszczególnych spadkobierców w majątku spadkowym.

W myśl art. 931 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym na dzień 28 lipca 2014 roku (data zgonu) w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do dziedziczenia spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek, którzy dziedziczą w częściach równych. Jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku. Jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadął, przypada jego dzieciom w częściach równych. Przepis ten stosuje się odpowiednio do dalszych zstępnych (§ 2). Zmarły J. R. (2) pozostawił po sobie żonę J. R. (1) oraz troje dzieci: W. R., M. K. z domu R. i A. R..

Z uwagi jednak na stanowisko uczestników postępowania w pierwszej kolejności, celem właściwego ustalenia kręgu spadkobierców ustawowych, należy ocenić złożone przez nich oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po J. R. (2) połączone ze złożeniem oświadczenia o odrzuceniu tego spadku.

Zgodnie z treścią art. 1015 § 1 k.c. oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania. Natomiast w myśl art. 1019 § 1 k.c., jeżeli oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku zostało złożone pod wpływem błędu lub groźby, stosuje się przepisy o wadach oświadczenia woli z następującymi zmianami:

1. uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia powinno nastąpić przed sądem,
2. spadkobierca powinien jednocześnie oświadczyć, czy i jak spadek przyjmuje, czy też go odrzuca. Z kolei spadkobierca, który pod wpływem błędu lub groźby

nie złożył żadnego oświadczenia w terminie, może w powyższy sposób uchylić się od skutków prawnych niezachowania terminu (§ 2). Uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku wymaga zatwierdzenia przez sąd (§ 3). W razie uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku sąd przeprowadza rozprawę (art. 690 § 1 k.p.c.). Jeżeli postępowanie potwierdzi istnienie przesłanek umożliwiających osobie uprawnionej wzruszenie wadliwego oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, sąd zatwierdza oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych, przy czym zatwierdzenie to ma charakter konstytutywny. Ciężar udowodnienia przesłanek wzruszających oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku spoczywa na spadkobiercy. W postępowaniu tym sąd bada, czy doszło do skutecznego uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia, a w razie stwierdzenia braku podstaw do uwzględnienia wniosku, oddala wniosek.

Zgodnie z treścią art. 1019 § 2 k.c., spadkobierca, który pod wpływem błędu lub groźby nie złożył żadnego oświadczenia w terminie, może uchylić się od skutków w postaci fikcji prawnej przyjęcia spadku wprost (art. 1015 § 2 zd. 2 k.c.) w taki sam sposób jak osoba, która złożyła oświadczenie obarczone wadami. Spadkobierca uchyla się wtedy nie od skutków swego oświadczenia, lecz od skutków jego braku. Można stwierdzić, że wyłącza wtedy działanie fikcji prawnej z art. 1015 § 2 k.c., dzięki czemu uprawniony jest do ponownego złożenia oświadczenia. Do błędu, jako podstawy uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, mają zastosowanie art. 84, 86 i 88 k.c. ze zmianami wynikającymi z art. 1019 k.c. Spadkobiercy przysługuje przewidziane w art. 88 k.c. uprawnienie do uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia, o które chodzi, jeżeli:

1. składający był w błędzie co do treści czynności prawnej (art. 84 § 1 zd. 1 k.c.),
2. błąd był istotny zarówno subiektywnie, jak i obiektywnie (art. 84 § 2 k.c.).

Błąd co do treści czynności prawnej może mieć postać błędu dotyczącego osoby spadkodawcy, tytułu powołania do dziedziczenia lub przedmiotu spadku oraz błędu co do prawa. Pierwszą przesłanką prawnej doniosłości błędu jest to, aby był on błędem co do treści czynności prawnej czyli mylnym wyobrażeniem okoliczności, które według treści oświadczenia woli, ustalonych zwyczajów oraz zasad współżycia społecznego powinny być uważane za należące do tejże treści. Drugą przesłanką umożliwiającą powołanie się na błąd jest jego istotność, zarówno subiektywna, jak i obiektywna. Pojęcie subiektywnej istotności błędu oznacza, że taki błąd w konkretnej sytuacji, u konkretnej osoby, spowodował mylne wyobrażenie o rzeczywistości. Natomiast błąd obiektywnie istotny jest błędem polegającym na tym, że żaden rozsądny człowiek znający prawdziwy stan rzeczy nie złożyłby oświadczenia woli takiej treści, w której zostało złożone (por. Kodeks cywilny. Komentarz, red. dr K. O., Rok wydania: 2012, Wydawnictwo: C.H. B., Wydanie: 4). Pamiętać jednak należy, że istotny błąd, w rozumieniu art. 1019 § 2 k.c. w zw. z art. 84 k.c., nie może wynikać z niestaranności spadkobiercy w ocenie stanu majątku spadkowego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2010 roku, V CSK 337/09, opubl. L.).

Przenosząc powyższe rozważania w realia przedmiotowej sprawy, już na wstępie stwierdzić należy, iż przeprowadzone postępowanie dowodowe nie doprowadziło do skutecznego uchylenia się przez uczestników postępowania W. R., M. K. i A. R. od skutków prawnych nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po ojcu. Ciężar udowodnienia przesłanek wzruszających spoczywał w tym zakresie na uczestnikach postępowania, którzy nie zdołali wykazać, iż niezłożenie przez nich oświadczenia w terminie było usprawiedliwione.

Sprawa o stwierdzenie nabycia spadku po J. R. (2) została wszczęta, po upływie sześciu miesięcy od daty otwarcia spadku, na wniosek Rejonowego Banku Spółdzielczego w L., który jest wierzycielem spadkodawcy.

Na rozprawie, w dniu 15 czerwca 2015 roku, uczestnicy postępowania J. R. (1), W. R., M. K. i A. R. stawili się osobiście. W ocenie Sądu, ich wzajemne zachowanie na sali rozpraw nie wskazywało, aby byli do siebie wrogo nastawieni lub też pozostawali w konflikcie. Po odczytaniu im zapewnienia spadkowego złożonego przez uczestniczkę J. R. (1) w dniu 22 maja 2015 roku, wszyscy pozostali zgodnie potwierdzili złożone zapewnienie. Następnie, Przewodniczący pouczył zainteresowanych, działających bez pomocy profesjonalnego pełnomocnika, o skutkach przyjęcia spadku wprost, z dobrodziejstwem inwentarza oraz odrzucenia spadku. Po pouczeniu M. K. i W. R. oświadczyli, że „nie chcą żadnego spadku po ojcu”, natomiast A. R., oświadczyła, że gdyby wiedziała, iż oświadczenie należy złożyć w ciągu 6 miesięcy, a nie jednego roku, jak błędnie myślała, to zrobiłaby to w terminie. Z kolei, J. R. (1) stwierdziła, że nie złożyła oświadczenia spadkowego z powodu choroby i śmierci męża. Następnie uczestnicy postępowania oświadczyli, iż odrzucają spadek po zmarłym J. R. (2) i złożyli stosowne oświadczenia spadkowe.

W dalszym toku postępowania, domagając się zatwierdzenia przez Sąd uchylenia się od skutków prawnych nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po J. R. (2), uczestnicy postępowania M. K. i W. R. wskazali na błąd dotyczący przedmiotu spadku, a A. R. na błąd odnośnie terminu złożenia stosownego oświadczenia spadkowego, a nadto problemy związane z ciążą oraz chorobą matki i narodzonego dziecka. Pełnomocnik J. R. (1) wskazał z kolei, iż uczestniczka nie złożyła oświadczenia spadkowego w terminie, gdyż znajdowała się w stanie wyłączającym świadomość z powodu zaburzeń depresyjno-lękowych o podłożu organicznym i poudarowego uszkodzenia mózgu.

W tym miejscu podnieść należy, iż powszechnie dopuszcza się, że osoba, która nie złożyła oświadczenia woli w terminie z art. 1015 § 1 k.c. i w wyniku tego została „zaskoczona” fikcją prostego przyjęcia spadku może powoływać się na błąd co do przedmiotu spadku. Wskazuje na to wyraźne brzmienie art. 1019 § 2 k.c. Błąd co do spadku może polegać na nieznajomości składu majątku spadkowego lub też jego wartości. Błąd występuje też, kiedy spadkobierca nie wie o istnieniu pewnych długów, albo określonych aktywów; może także błędnie zarachować na poczet spadku długi, albo aktywa w rzeczywistości nieistniejące. Przy czym pamiętać należy, iż podstawę uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może stanowić tylko błąd prawnie doniosły (art. 1019 § 2 w zw. z art. 84 § 1 zd. 1 i § 2 k.c.). Błędem takim nie jest nieznajomość przedmiotu należącego do spadku (długów) pozostająca w związku przyczynowym z niedołożeniem przez spadkobiercę należytej staranności w ustalaniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2005 roku, IV CSK 799/04, opubl. L.).

Zgodnie z ogólną regułą dowodową płynącą z art. 6 k.c. – to spadkobiercę obciąża dowód zachowania terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu, bądź odrzuceniu spadku. Skutki prawne braku takiego oświadczenia, w terminie zakreślonym przez ustawę reguluje art. 1015 § 2 k.c., wprowadzając swoistą fikcję prawną prostego przyjęcia spadku lub przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza przez krąg podmiotów wskazanych w tym przepisie. Tym samym milczenie spadkobiercy prowadzi zawsze do nabycia spadku, nawet wbrew jego woli.

W ocenie Sądu, w przypadku uczestników postępowania W. R., M. K. i A. R., w świetle zebranego w sprawie i uznanego za wiarygodny materiału dowodowego, nie sposób w ogóle mówić o jakimkolwiek błędzie. Zdaniem Sądu, postępowanie dowodowe oparte o twierdzenia samych zainteresowanych, miało na celu tylko i wyłącznie dążenie do uwolnienia spadkobierców od odpowiedzialności za długi należące do spadku w sytuacji, gdy okazało się, że odrzucenie spadku na rozprawie w dniu 15 czerwca 2015 roku było możliwe, ale nieskutecznie prawnie, upłynęło bowiem 6 miesięcy od chwili otwarcia spadku, a dla wszystkich uczestników postępowania termin ten liczył się od dnia 28 lipca 2014 roku, czyli daty śmierci J. R. (2). Według Sądu, uczestnicy postępowania J. R. (1), M. K., W. R. i A. R. posiadali wystarczającą wiedzę o stanie spadku tj. obciążających spadek długach, choć może nie całkowitą i szczegółową, o czym najlepiej świadczą słowa samych zainteresowanych:

- „Mąż zaciągał te kredyty i ja wiedziałam o tym. Mąż mi o tym mówił”- tak uczestniczka J. R. (1) k. 284v,

- „Ja wiedziałam, że rodzice mają kredyt, ale nie wiedziałam ile (...) Nie przywiązywałam do tego wagi i dlatego zaraz po śmierci ojca nie podjęłam działań zapobiegających dziedziczeniu długów”- tak M. K. k. 284v-285,

- „Kiedyś tata wspominał mi, że zaciągnął kredyt, ale ponieważ nie rozwijał tego tematu, nie przywiązywałem do tego wagi. Ja pytałem, ale tata nie raz nie odpowiadał” – tak uczestnik W. R. k. 285,

- „Wiedziałam, że rodzice mieli kredyty, o niektórych wiedziałam, a o niektórych nie wiedziałam. Rodzice często korzystali z kredytów (...) potem wpadli w taką spiralę kredytową (...). Kredyt kredytem popychał i tak to wyglądało” – tak uczestniczka A. R. k. 285.

Reasumując stwierdzić należy po raz kolejny, iż powołanie się przez uczestników postępowania na błąd oznacza, iż musi to być błąd prawnie doniosły, a nie jest nim zdaniem Sądu, nieznajomość przedmiotu spadku, wynikająca

z niedołożenia przez spadkobiercę należytej staranności w ustalaniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego. Gdyby, więc nawet uznać, że w rozpoznawanym przypadku zachodzi konieczność badania przesłanek z art. 1019 k.c., to z całą stanowczością stwierdzić trzeba, iż uczestnicy postępowania nie wykazali jakichkolwiek starań o pozyskanie wiedzy na temat stanu majątku spadkowego (art. 6 k.c.). Bierność uczestników postępowania była spowodowana niedołożeniem przez nich należytej staranności. Jak sami przyznali nie przywiązywali bowiem do tego wagi, nie interesowali się tym, choć mieli pełną świadomość, iż J. R. (2) posiadał jakieś zobowiązanie kredytowe. Z uwagi na panujące między nimi normalne relacje rodzinne, bywanie u siebie, brak konfliktów, interesowanie się wzajemnie swoimi sprawami, jako sprzeczny z doświadczeniem życiowym należy przyjąć, po stronie spadkobierców, brak świadomości, co do stanu spadku, w szczególności wchodzących w jego skład długów, jakie pozostawił po sobie spadkodawca J. R. (2).

W tym miejscu wobec podniesionego przez uczestniczkę postępowania A. R. zarzutu nieznajomości prawa, należy się zastanowić nad tym, czy spadkobierca może uchylić się od skutków nie złożenia w terminie żadnego oświadczenia na tej podstawie, że był w błędzie, co do terminu złożenia takiego oświadczenia. Taki błąd, który jest rodzajem błędu, co do prawa, można nazwać błędem, co do konsekwencji ustawowych. Według Sądu, trudno zgodzić się ze stwierdzeniem, że na gruncie obowiązujących przepisów spadkobierca może uchylić się od przyjęcia spadku wprost po upływie ustawowego terminu do jego przyjęcia, jeżeli oparł się na własnych, subiektywnych odczuciach i błędnej wiedzy co do terminu złożenia oświadczenia spadkowego. Sam brak wiedzy o skutkach wynikających z art. 1015 § 2 zd. 1 k.c. (nieograniczonej odpowiedzialności za długi spadkowe) nie może prowadzić do uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prawnych fikcji prostego przyjęcia spadku. Wola przyjęcia spadku wprost jest bowiem fingowana na podstawie ustawy, toteż brak świadomości co do wywołania skutków prawnych przez bierne zachowanie się spadkobiercy nie może mieć znaczenia prawnego (por. J. Gwiazdomorski, Prawo spadkowe 1959, s. 101). Przyjęcie odmiennej wykładni powodowałoby, że regulacja art. 1015 § 2 k.c., choć kontrowersyjna, stałaby się fikcją. Takie rozwiązanie stanowi ponadto czynnik motywujący spadkobierców do uregulowania swojej sytuacji prawnej we względnie szybkim terminie, a tym samym zadbania o swoje uzasadnione interesy. Kończąc te rozważania wskazać można, iż w chwili obecnej pozyskanie wiedzy na temat dziedziczenia i jego skutków, chociażby z internetu, prasy bądź telewizji, gdzie nader często pisze się o dziedziczeniu długów, odrzucaniu spadku i skutkach jego braku oraz biorąc pod uwagę, iż uczestniczka A. R. jest osobą młodą, wykształconą, tym samym czyni uprawnionym twierdzenie, iż brak podjęcia takich kroków i poprzestanie na swoich wyobrażeniach, co do terminu złożenia oświadczenia spadkowego, należy traktować jedynie w kategoriach braku należytej staranności o własne interesy, w szczególności wobec posiadanej przez uczestniczkę postępowania wiedzy, iż „rodzice wpadli w spiralę kredytową”. W tym miejscu warto również wskazać, iż A. R., mimo swojej błędnej wiedzy o możliwości złożenia oświadczenia spadkowego w ciągu roku od chwili śmierci ojca nie podjęła jednak żadnych działań mających na celu odrzucenie spadku, co uczyniła dopiero 15 czerwca 2015 roku. Powyższe, w ocenie Sądu, świadczy jedynie o braku dbałości o swoje interesy, tym bardziej, że brak jest po stronie uczestniczki postępowania innych okoliczności usprawiedliwiających jej zaniechanie. Z przedstawionej przez A. R. dokumentacji medycznej, na potwierdzenie złego stanu zdrowia, zarówno jej, jak i nowo narodzonego dziecka, wynika, iż po porodzie przebywała ona w szpitalu razem z małoletnim synem K. R. w dniach 16-20 listopada 2014 roku z powodu zapalenia ucha środkowego, a zatem już od grudnia 2014 roku mogła podjąć skutecznie działania w celu ochrony siebie i pośrednio syna przed długami spadkowymi, czego jednak nie uczyniła. W tym miejscu wskazać bowiem trzeba, że poprzestanie na pozbawionym jakichkolwiek konkretnych podstaw przypuszczeniu dotyczącym stanu majątku spadkowego, czy też nieznajomości prawa nie może być uznane za błąd istotny, lecz za lekkomyślność, która nie stanowi podstawy uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia (niezłożenia oświadczenia) woli na podstawie przepisów o wadach oświadczenia woli.

W przedmiotowej sprawie bezspornym jest, iż spadkobiercy ustawowi zmarłego J. R. (2) nie złożyli oświadczeń o odrzuceniu spadku w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym dowiedzieli się o tytule swojego powołania do spadku. Dla spadkobiercy ustawowego będzie to z zasady data, w której dowiedział się o śmierci spadkodawcy, o ile w tej dacie wiedział o łączącym go ze zmarłym pokrewieństwie uzasadniającym powołanie do dziedziczenia w pierwszej kolejności (por. Andrzej Kidyba i Elżbieta Niezbecka w Komentarzu do art. 1015 k.c. LEX). Dla

rozpoczęcia biegu terminu z art. 1015 § 1 k.c. nie jest istotna świadomość tego, że termin ten zaczął biec, ale świadomość okoliczności uzasadniających powołanie do spadku spadkobiercy (por. J. Pisuliński, Niektóre problemy związane z terminem do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, Rejent 1992, nr 6, s. 54).

Zainteresowani zgodnie wskazali, iż o śmierci J. R. (2) dowiedzieli się od razu i uczestniczyli w jego pogrzebie. Poza tym mieli także pełną świadomość łączącego ich ze zmarłym stosunku pokrewieństwa, co tym samym czyniło ich jedynymi spadkobiercami ustawowymi po zmarłym mężu i ojcu, zwłaszcza, że nie pozostawił on testamentu. Zainteresowani zgodnie wskazali, że dopiero z chwilą wystąpienia na drogę sądową przez wierzyciela spadkodawcy, złożyli oświadczenia o odrzuceniu spadku, co miało miejsce po upływie 6 miesięcy od chwili jego śmierci, choć wiedzieli o tym, że ojciec zaciągał kredyty.

Z uwagi na powyższe, Sąd oddalił wnioski uczestników postępowania W. R., A. R. i M. K. o zatwierdzenie oświadczeń o uchyleniu się od skutków prawnych nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po spadkodawcy J. R. (2), złożone w dniu 08 lutego 2016 roku w sprawach tutejszego Sądu o sygn. akt I Ns 167/16, I Ns 168/16 i I Ns 166/16, o czym orzekł jak w pkt 2 postanowienia.

Z kolei, mając na uwadze, iż uczestniczka postępowania J. R. (1) w chwili śmierci męża J. R. (2) i przez kolejne 6 miesięcy znajdowała się w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, a tym samym nie była w stanie złożyć oświadczenia spadkowego w wymaganym ustawowo terminie, Sąd zatwierdził uchylenie się przez uczestniczkę J. R. (1) w dniu 09 września 2015 roku przed Sądem Rejonowym w Wieluniu w sprawie o sygn. akt I Ns 1323/15 od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po J. R. (2), o czym orzekł jak w pkt 1 postanowienia. W rezultacie, wobec skutecznego odrzucenia spadku przez J. R. (1), została ona wyłączona od dziedziczenia jakby nie dożyła otwarcia spadku (art. 1020 k.c.)

W tej sytuacji do dziedziczenia po zmarłym J. R. (2), w myśl art. 931 § 1 k.c., powołane zostały dzieci spadkodawcy W. R., A. R. i M. K., które dziedziczą całość spadku w częściach równych po 1/3 części każde z nich.

Z uwagi na fakt, że przewidziany w art. 1015 § 1 k.c. termin do złożenia oświadczenia woli ma charakter terminu zawitego z zakresu prawa materialnego, co oznacza, że uprawnienie spadkobiercy wygasa wraz z jego upływem i w żadnym przypadku nie może on zostać przywrócony (por. Andrzej Kidyba i Elżbieta Niezbecka w komentarzu do art. 1015 k.c. LEX), jak również to, że spadkobiercy ustawowi zmarłego, czyli jego dzieci, nie dokonali skutecznie czynności odrzucenia spadku, a więc po bezskutecznym upływie ustawowego terminu przewidzianego w art. 1015 k.c., z mocy prawa, nabyli przysługujący im spadek po zmarłym ojcu, Sąd stwierdził, iż nabyli oni wprost i z mocy ustawy spadek po J. R. (2), o czym orzeczono jak w pkt 3 postanowienia.

Z uwagi na fakt, iż uczestniczka J. R. (1), była reprezentowana przez pełnomocnika z urzędu, Sąd mając na względzie treść § 19 i 20 w zw. z § 9 pkt 2 i § 2 ust. 1 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, t. j. Dz. U. z 2013 r., poz. 461), przyznał na rzecz adwokata K. K. kwotę 73,80 zł, w tym VAT w kwocie 13,80 zł, gdyż taka kwota odpowiada charakterowi sprawy, nakładowi pracy pełnomocnika i jest zgodna z obowiązującymi stawkami, a poza tym nie została opłacona przez uczestniczkę postępowania J. R. (1) – pkt 4 postanowienia.

O brakujących kosztach postępowania, na które złożyło się wynagrodzenie pełnomocnika z urzędu, orzeczono na podstawie art. 520 § 1 k.p.c., uznając, iż obciążają one wnioskodawcę, skoro w jego interesie leżało uzyskanie stwierdzenia nabycia spadku po zmarłym dłużniku J. R. (2) i tym samym otwarcie sobie drogi do dochodzenia przysługującej mu wierzytelności od jego spadkobierców – pkt 5 orzeczenia.

--	--

--	--

O kosztach, jak w pkt 6 postanowienia, orzeczono na podstawie art. 520 § 1 k.p.c. zgodnie, z którym w postępowaniu nieprocesowym każdy uczestnik ponosi koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie. Tym samym Sąd nie znalazł podstaw do odstąpienia od ogólnej zasady ponoszenia kosztów sądowych w postępowaniu nieprocesowym i wobec niespełnienia przesłanek z art. 520 § 2 i 3 k.p.c. uznał, iż względy słuszności przemawiają za nie uwzględnieniem wniosku pełnomocnika wnioskodawcy o zasądzenie zwrotu kosztów postępowania od pozostałych uczestników postępowania.